

**Podsumowanie warsztatów ze społecznością lokalną:
„Bagna Całowanie – scenariusze na przyszłość”.**
Spotkanie zorganizowano w ramach projektu **WaterLANDS**
w dniu 9 września 2022 r., w miejscowości Podbiel

1. Dlaczego zorganizowano to spotkanie?

Organizatorem spotkania było Centrum Ochrony Mokradeł (CMok), które ponad dwadzieścia lat temu, działając jeszcze pod poprzednią nazwą "Stowarzyszenie Chrońmy Mokradła", było inicjatorem działań czynnej ochrony i restytucji przyrodniczej torfowiska Całowanie. Po zakończeniu szeregu projektów realizowanych przez CMok, ochronę torfowiska przejął zarządca - Zespół Mazowieckich Parków Krajobrazowych.

Projekt WaterLANDS stworzył okazję do nawiązania po latach kontaktu między różnymi środowiskami zaangażowanymi w ochronę przyrody Bagna Całowanie.

Celem warsztatów było zgromadzenie przedstawicieli lokalnej społeczności i decydentów odpowiedzialnych za ten obszar celem podjęcia dyskusji i refleksji nad obecnym i przyszłym stanem przyrody Bagna Całowanie.

2. Uczestnicy spotkania

W spotkaniu wzięli udział lokalni liderzy, działacze i przedsiębiorcy, przedstawiciele spółek wodnych i administracji wodnej - Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie z poziomu Nadzoru Wodnego w Górze Kalwarii, przedstawiciele Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych i Nadleśnictwa Celestynów oraz Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie. Nie zabrakło przedstawicieli Kampinoskiego Parku Narodowego - gospodarza terenów torfowiskowych o podobnej randze i problemach środowiskowych, a jednocześnie Partnera CMok w projekcie WaterLANDS oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych.

Spotkanie poprowadzili Wiktor Kotowski i Ilona Biedroń z Centrum Ochrony Mokradeł, których wspomagali Agata Klimkowska z organizacji Wetlands International (partner projektu WaterLANDS) oraz Agnieszka Olszańska i Agata Pietrzyk-Kaszyńska - odpowiedzialne za realizację projektu LINKAGE z ramienia Instytutu Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

Razem z organizatorami w spotkaniu wzięło udział 30 osób.

3. Program spotkania

Spotkanie składało się z dwóch zasadniczych części:

- wprowadzenia merytorycznego - części wykładowej:
 - przybliżającej historię Bagna Całowanie,
 - przypominającą jakie działania zostały podjęte na obszarze Bagna Całowanie w zakresie działań restytucyjnych i badań społecznych,

- odnoszącej się do aktualnych trendów ochrony i odtwarzania bagien;
- warsztatowej - w której organizatorzy przenieśli uczestników w hipotetyczną przyszłość - rok 2032, w którym przynajmniej jedna trzecia torfowiska została przywrócona do stanu bagiennego.

Spotkaniu towarzyszyła wystawa produktów z paludikultury, którą dla uczestników spotkania zaprezentował holenderski rolnik, Aldert van Weeren, który jako gość specjalny warsztatów był do dyspozycji wszystkich uczestników spotkania i opowiadał o swojej rolniczej działalności i produktach, które wytwarza m.in. z trzciny i pałki wodnej.

4. Przebieg spotkania

Na początku spotkania każdy z uczestników, przy okazji przedstawiania się, mógł wypowiedzieć się na temat odczuć jakie mu towarzyszą i jakie ma nastawie na spotkanie. Stąd już na początku spotkania została zdiagnozowana pierwsza potrzeba - osobnego spotkania z przedstawicielami mieszkańców w dniu wolnym od pracy.

Na wyraźnie wyrażoną przez mieszkańców wsi Podbiel potrzebę dyskusji, przyjęto, że zaplanowaną część wykładową należy skrócić, po to aby jak najszybciej oddać głos zgromadzonym.

W części warsztatowej uczestników spotkania, którzy zostali podzieleni na 4 grupy, poproszono, aby dla zdefiniowanego scenariusza wizji Bagna Całowanie za 10 lat tj. stanu, w którym przynajmniej jedna trzecia torfowiska została przywrócona do stanu bagiennego określić:

1. Jakie przeszkody/problemy zostały rozwiązane, aby osiągnąć tę sytuację?
2. Kto był "właścicielem" tych problemów, kto je rozwiązywał? - zdefiniowanie interesariuszy
3. Jakie działania musieli podjąć zdefiniowani interesariusze, aby te problemy pokonać.

Przed przerwą obiadową uczestnicy udali się na jedno z charakterystycznych miejsc Bagna Całowanie - okolice wieży widokowej, aby na miejscu omówić szczegóły podjętych działań proprzyrodniczych oraz główne problemy jakie są obecnie postrzegane przez przyrodników i mieszkańców na tym obszarze.

Przed przystąpieniem do kontynuacji prac w grupach warsztatowych po przerwie obiadowej przeprowadzono konkurs z nagrodami. Był to krótki quiz wiedzy nt. Bagna Całowanie i obszarów torfowiskowych.

Po omówieniu i podsumowaniu części warsztatowej na zakończenie spotkania każdy z uczestników został poproszony o określenie swoich odczuć i mógł odnieść się do istoty spotkania i swoich oczekiwań w zakresie dalszych działań.

W podsumowaniu spotkania wyraźnie dało się odczuć pozytywny przekaz: niemal wszyscy uczestnicy (w tym mieszkańcy) zgodzili się z celem ponownego nawodnienia torfowiska, pod warunkiem zapewnienia możliwość utrzymania użytkowania łąk na jego skraju.

5. Główne wnioski z przeprowadzonych warsztatów

Główne bariery jakie muszą zostać pokonane, aby na Bagnie Całowanie mogły zostać przywrócone warunki bagienne:

- brak spójnej wizji jak ponownie nawodniony obszar torfowiska powinien być w przyszłości użytkowany i rozmyta odpowiedzialność za ten teren,
- rozdrobniona struktura własnościowa gruntów,
- brak dotacji za retencję wody i środków publicznych na odtwarzanie bagien,

- brak powszechnej wiedzy nt. korzyści dostarczanych przez odtworzone mokradła, nieznaną paludikulturę i brak rynku dla produktów rolnictwa bagiennego,
- brak świadomości społecznej odnośnie znaczenia torfowisk i ich roli w adaptacji do zmian klimatu (w tym brak wiedzy nt. skali emisji CO₂ z odwadnianych torfowisk),
- obawa przed podtopieniami dróg i budynków,
- brak skutecznej współpracy międzyresortowej na każdym z poziomów zarządzania (lokalnym, regionalnym, krajowym).

Działania jakie musiałyby zostać podjęte, aby pokonać bariery:

- planowanie z uwzględnieniem potrzeb i ograniczeń lokalnych,
- współpraca międzyinstytucjonalna i zwiększenie roli lokalnych organizacji w zarządzaniu terenem,
- uproszczenie przepisów administracyjno-prawnych,
- zapewnienie środków finansowych na podejmowanie działań,
- przekonanie społeczności lokalnych do ochrony i odtwarzania torfowiska.

Zdefiniowane bariery jak i działania, które mogłyby je pokonać można potraktować jako częściowy obraz ogólnopolskich problemów i wyzwań związanych z odtwarzaniem zdegradowanych mokradeł.

6. Główne wnioski z całego spotkania dotyczące zaangażowania społeczności lokalnych:

- Mieszkańcy sceptycznie podchodzą do spotkań badawczych w ramach projektów unijnych, w których oczekuje się od nich zaangażowania. Odczuwają, że ich głos nie jest wysłuchany przez Brukselę, nie ufają naukowcom i badaczom.
- Incydentalne podejmowanie działań restytucyjnych, które nie są utrzymywane i kontynuowane wzbudzają nieufność w stosunku do tego typu działań, które można odebrać jako marnotrawstwo pieniędzy.
- Spotkania z mieszkańcami powinny być organizowane w dni wolne od pracy, tak aby dać szansę udziału w nich osobom pracującym.
- Zbudowane relacje w trakcie realizowanych projektów restytucyjnych należy utrzymywać i dbać o nie - to zadania wykraczające poza obszar projektowy, w które należałoby zaangażować lokalne władze i lokalnych działaczy.
- Zróżnicowana wizja mieszkańców dotycząca tego jak powinien wyglądać obszar bagna może utrudnić podejmowanie działań restytucyjnych. Istnieje zatem potrzeba edukacji społeczeństwa, które jest otwarte na nową wiedzę i dialog.

Pod koniec spotkania, w głosach uczestników dało się odczuć, że niemal wszyscy zgadzają się z celem ponownego nawodnienia torfowiska - jako przyszłość Bagna Całowanie. Kolejne rozmowy ze społecznością lokalną powinny dążyć do wypracowania spójnej wizji jak ponownie nawodniony obszar torfowiska powinien być w przyszłości użytkowany, z uwzględnieniem potrzeby utrzymania użytkowania łąk na skraju bagna. Wypracowanie wspólnej wizji powinno stanowić podstawę do zaplanowania dalszych prac, w tym szczegółów rozwiązań.

Aktywny udział społeczności lokalnych jest konieczny dla przyspieszenia skali odtwarzania mokradeł - na Bagnie Całowanie i w innych podobnych lokalizacjach.